

„SPORTY ZUNIFIKOWANE DAJĄ NAM SZANSE”

SPORTY ZUNIFIKOWANE

Sporty Zunifikowane to program łączący osoby z niepełnosprawnością intelektualną (tzw. sportowców) z rówieśnikami w normie intelektualnej (tzw. partnerami) w drużynach sportowych, na treningach i zawodach. Program jest oficjalną inicjatywą Olimpiad Specjalnych (OS) w Europie i Eurazji i skierowany jest do młodzieży w wieku od 12 do 25 lat.

Drużyny złożone ze sportowców i partnerów o podobnych umiejętnościach sportowych wspólnie trenują i biorą udział w zawodach na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Intencją programu jest danie osobom z niepełnosprawnością intelektualną możliwości rozwoju umiejętności sportowych, ale też spotkania się z rówieśnikami, zawarcia nowych znajomości, integracji i uczestnictwa w życiu społeczności. Program Młodych Sportów Zunifikowanych jest więc realizowany przede wszystkim w szkołach i lokalnych klubach sportowych. Więcej informacji można znaleźć na stronie: www.specialolympics.org/unified_sports.aspx

Poprzednie oceny programu dowodzą, że jest on niezwykle pomocny w budowaniu poczucia własnej wartości i pewności siebie wśród sportowców. Jest także doskonałym forum dla rozwoju lepszego zrozumienia osób z niepełnosprawnością intelektualną przez ich pełnosprawnych kolegów (Norins Barden et al. 2006).

Projekt badawczy

Celem projektu było zbadanie potencjału programu Sporty Zunifikowane w tworzeniu Kapitału Społecznego¹ wśród jego uczestników. Projekt miał na celu rozpoznanie tych elementów programu, które doprowadziły do większej integracji sportowców w ich lokalnych społecznościach i ocenę, czy elementy te były osadzone w kapitale społecznym. Chcieliśmy też zwrócić uwagę na wkład programu w rozwój przyjaźni między zawodnikami i ustalić, które aspekty programu temu sprzyjają. Ponadto, naszym celem było też sprawdzenie w jaki sposób program przełamuje bariery na drodze ku integracji społecznej.

Metody

Projekt, oparty w dużej mierze na badaniach jakościowych, rozpoczął się w kwietniu 2009 roku i trwał piętnaście miesięcy. Brali w nim udział przedstawiciele pięciu krajów - Serbii, Polski, Ukrainy, Niemiec i Węgier. Międzynarodowy charakter badań przyczynił się do rozwoju kontaktów z naukowcami w partnerskich uczelniach i pracownikami lokalnych organizacji OS, którzy pomagali w tłumaczeniu i gromadzeniu niezbędnych danych. Jesteśmy im za to bardzo wdzięczni. W każdym kraju uczestniczącym w badaniach, najczęściej w dwóch różnych miejscach, odbywały się treningi i turnieje sportowe dla drużyn Sportów Zunifikowanych. Przedsięwzięcia te były

1 Kapitał Społeczny to termin opisujący sieć społeczną, która wiąże ludzi dając poczucie spójności społecznej opartej na wzajemności, zaufaniu, wsparciu i współpracy.

źródłem danych dla naszych badań. Brali w nich udział przedstawiciele każdego z partnerskich krajów, a byli to sportowcy i partnerzy w wieku 12-25 lat, ich trenerzy, rodzice zarówno sportowców jak i partnerów, oraz przedstawiciele lokalnych społeczności (patrz Tabela 1). Dane gromadzono z wywiadów przeprowadzonych z uczestnikami i drużynami, oraz z ich osobistych historii, opowiadanych przez samych uczestników w formie historii życia.

Tabela 1. Liczba prób w badaniu.

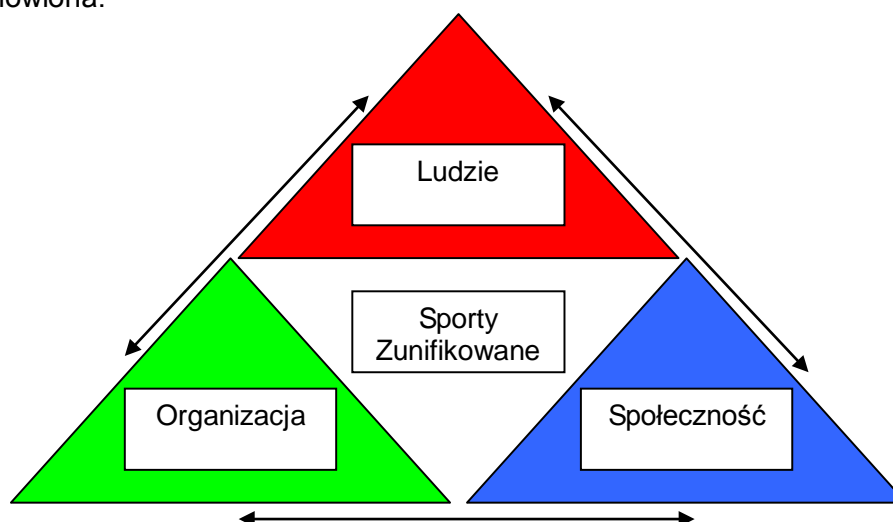
Rodzaj danych	Liczba prób ze wszystkich krajów
Wywiad ze sportowcem	25
Wywiad z partnerem	28
Wywiad z rodzicem	24
Wywiad z trenerem	25
Wywiad z drużyną	20
Wywiad z przedstawicielem społeczności	22
Historia życia - sportowiec	18
Historia życia - partner	17
Mapa powiązań - sportowiec	23
Mapa powiązań - partner	19
Liczba prób	221

Stworzono również mapy powiązań, które obrazowały skalę i zasięg sieci społecznej danego uczestnika. Do zgromadzenia danych demograficznych o uczestnikach wykorzystano kwestionariusze. Dane zebrano w języku ojczystym uczestników, a następnie przetłumaczono i przekazano kierownikowi badań do transkrypcji i analizy. Szczegółowy opis metodologii projektów można znaleźć na stronie: www.science.ulster.ac.uk/unifiedsports

Sportowcy biorący udział badaniu byli narażeni na większe ryzyko wykluczenia społecznego pod względem edukacji, sytuacji rodzinnej, warunków życia i zatrudnienia w porównaniu ze swoimi pełnosprawnymi rówieśnikami.

Wnioski z oceny

U podstaw Sportów Zunifikowanych leży stosunkowo prosty pomysł - kojarzenie dwóch grup młodych ludzi wokół wspólnego zainteresowania sportem. Jednak stwierdziliśmy, że w rzeczywistości program ten działa poprzez złożoną i dynamiczną interakcję trzech kluczowych dziedzin. Są one przedstawione w poniższym schemacie. Każda z tych dziedzin będzie teraz szczegółowo omówiona.

1. Rozwój osobisty poprzez Sporty Zunifikowane.

Wszystkie osoby, z którymi rozmawialiśmy, były przekonane co do tego, że uczestnicy programu czerpią z niego korzyści osobiste. Uwidoczniło się to w 4 sferach:

Umiejętności sportowe: Zawodnicy zauważali poprawę swoich umiejętności na boisku, jak również zwiększenie sprawności i poprawę umiejętności technicznych. Podkreślali znaczenie pracy zespołowej i zaufania pomiędzy członkami drużyny. Większe możliwości przyczyniły się do podniesienia statusu tych osób w szkołach.

„Moje umiejętności uległy poprawie, jestem bardziej wytrzymały, szybciej biegam, dokładnej strzelam; tak, jestem lepszy, ciężko trenujemy, mamy dobry zespół.” (Partner, Węgry)

Umiejętności osobiste: Zawodnicy zgłaszali wzrost pewności siebie, poczucia własnej wartości i umiejętności komunikacyjnych. Odnotowano również pozytywne zmiany w stosunku do osób z niepełnosprawnością intelektualną u partnerów.

“On naprawdę dużo zyskał dzięki udziałowi w tym projekcie ... dużo lepiej komunikuje się z innymi, potrafi słuchać i jest cierpliwy, nie ocenia innych. ” (Rodzic Sportowca, Serbia)

Dostęp do miejsc: Sportowcy zgłaszali większy dostęp do miejsc użyteczności publicznej, takich jak obiekty sportowe i miejsca spotkań towarzyskich. Jeszcze większy dostęp do dobrej jakości obiektów sportowych byłby mile widziany przez Drużyny.

„Idziemy na stary rynek i rozmawiamy, albo do salonu gier, albo do kawiarni. Chłopaki z drużyny znają różne miejsca i jeśli mamy czas, idziemy tam po treningu.” (Sportowiec, Serbia)

Relacje z ludźmi: Przyjaźń była głównym i niezwykle ważnym aspektem udziału w programie. Przyjaźnie zawiązały się między sportowcami i partnerami; między zawodnikami i trenerami również powstały silne więzi. Są dowody na to, że te nowo zbudowane relacje rozwijają się pomyślnie poza projektem.

„W drużynie integracyjnej chodzi głównie o przyjaźń, ona jest tu najważniejsza. Jesteśmy przyjaciółmi zarówno na boisku i poza nim. Mamy również dobre relacje z naszymi trenerami, którzy, myślę, że mogę ich tak nazwać, też są naszymi przyjaciółmi.” (Partner, Polska)

2. Integracja społeczna w programie Sportów Zunifikowanych

Drugim aspektem programu, który zaobserwowaliśmy był wkład Sportów Zunifikowanych w proces integracji społecznej osób z niepełnosprawnością umysłową. Okazało się, że w ramach programu było sześć kluczowych elementów, które sprzyjały włączeniu sportowców do społeczności. Są one przedstawione na poniższym schemacie i omówione w tekście.

Etos organizacyjny: Sporty Zunifikowane zakładają integrację i to założenie przyświeca wszystkim uczestnikom projektu. Kształtuje ono odpowiednie postawy i zachowanie wobec osób niepełnosprawnych. Jednocześnie jest to wyzwanie rzucone wykluczeniu społecznemu, na jakie często narażone są osoby niepełnosprawne.

„Nie chodzi o zdolności i wygraną, chodzi o wspólną grę.” (Trener, Niemcy)

Ugruntowana pozycja: Sporty Zunifikowane to oficjalny program Olimpiad Specjalnych, organizacji rozpoznawalnej i mającej swe struktury na poziomie lokalnym i krajowym. Dzięki temu, program Sportów Zunifikowanych może liczyć na ogromne wsparcie organizacyjne ze strony partnerskich szkół i klubów sportowych.

„Początkowo martwiłem się, czy to w ogóle się uda, ale mój kolega powiedział mi, że ten projekt jest częścią Olimpiad Specjalnych i wtedy powiedziałem: tak, to musi się udać; i zdecydowałem się zorganizować zawody w swojej szkole.” (Trener, Polska)

Trwałość programu: Program Sportów Zunifikowanych jest inicjatywą długotrwałą, nastawioną na rozwój mocnych więzi między sportowcami, partnerami i trenerami, które budują kapitał społeczny.

„Te zajęcia zmieniają młodzież. Zmiany w ich stylu gry, w budowie ciała i w interakcji z rówieśnikami są bardzo duże. Chcę kontynuować ten projekt. Bardzo się w niego zaangażowałem.” (Trener, Węgry)

Sport w centrum uwagi: Zarówno sportowcy jak i partnerzy interesują się sportem. To pozwala zawodnikom skupić się na tym, co ich jednoczy, a nie na tym, co dzieli. Widzą podobieństwa, nie różnice.

„Rozmawiamy o sporcie, jakim drużynom kibicujemy, jakie mecze obejrzelśmy. Mogliśmy to robić od samego początku, bo wszyscy interesujemy się sportem.” (Partner, Ukraina)

Możliwość rywalizacji i podróży: Program pozwala zawodnikom rywalizować na szczeblu regionalnym i narodowym, ale też międzynarodowym. Korzyści z tego płynące są niezliczone: poszerzanie horyzontów, uczucie niezależności i uznanie ze strony lokalnej społeczności.

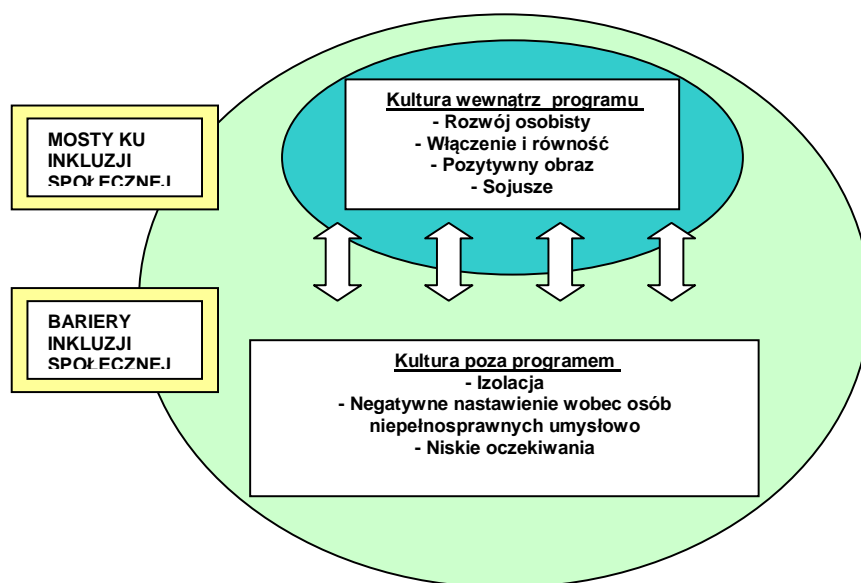
„Obserwuję zawodników, którzy podróżują po świecie i widzę różnicę. Wracają odmienieni; to inni ludzie, pewni siebie, niezależni. Nigdy bym nie przypuszczał, że w ogóle mogą tacy być. I są popularni w szkole, jak celebryci!” (Trener, Serbia)

Koszty: Dotychczasowe inwestycje umożliwiły rozwój programu do obecnego poziomu, chociaż zwiększone nakłady i nieprzerwane wsparcie finansowe pozwoliłyby na jego kontynuację i dalszy rozwój. Umożliwiłyby też włączenie do programu większej liczby zawodników.

„Czasem nie mam pieniędzy, żeby kupić bilet autobusowy, żeby dojechać na trening. Czasem idę na piechotę, choć jest daleko, i potem muszę jeszcze wrócić do domu. Staram się nie opuszczać treningów. Jeśli coś mi stoi na przeszkodzie, to właśnie pieniądze. Moja rodzina nie jest zamożna, żyjemy z ziemi.” (Sportowiec, Serbia)

3. Sporty Zunifikowane jako mikro-kultura w szerszej dominującej kulturze

Trzeci aspekt naszych ustaleń odnosi się do relacji między mikro-kulturą zunifikowanych drużyn i szerszej społeczności, z której przybyli uczestnicy. Różnice między obiema kulturami były znaczne, ale program Sportów Zunifikowanych okazał się być mostem w kierunku integracji społecznej, jak pokazuje to poniższy schemat.

Kultura wewnątrz programu: Uczestnicy programu tworzą mikrokulturę opartą na etosie równości i integracji osób z niepełnosprawnością intelektualną z resztą społeczeństwa. Rola

wykwalifikowanych trenerów, z ich doświadczeniem w pracy z młodzieżą niepełnosprawną jak i tą w normie, ma kluczowe znaczenie w formowaniu postaw na boisku i poza nim. Trenerzy kreują przyjazną atmosferę, pozytywne nastawienie i uczą współpracy.

„Chcę podkreślić zdrowe podejście partnerów, ponieważ ich postawa jest bardzo dobra, nie ma negatywnego nastawienia wobec dzieci niepełnosprawnych. Nie odbierają im piłki, dają im możliwość pokazania się z jak najlepszej strony, tak aby każdy mógł wykazać się w grze. Tego uczą ich trenerzy i to naprawdę działa.” (Rodzic, Ukraina)

Kultura poza programem: Większe społeczności, w których działał program, nadal stwarzają szereg fizycznych i społecznych barier integracji osób niepełnosprawnych. Rodzice i sportowcy opowiadali o niechęci, z jaką się spotykali.

„Wstyd się przyznać, ale kiedyś śmiałem się z tych ludzi (ludzi niepełnosprawnych umysłowo). Teraz jeśli zobaczę coś podobnego, powiem tej osobie, aby przestała się śmiać i będę bronić niepełnosprawnych. Tak nie wolno. Ja wcześniej nie zdawałem sobie z tego sprawy. Robiłem to, co inni.” (Partner, Węgry)

Bariery i mosty: Program Sportów Zunifikowanych wspomaga integrację i przełamuje bariery międzyludzkie poprzez stopniowe lecz nieustające podważanie postaw negatywnych, tworzenie pozytywnego obrazu osób z niepełnosprawnością intelektualną i umożliwieniu rozwoju sojuszu i poparcia rodziców.

„Dzięką nas stereotypy. Obawiamy się relacji z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, bo wydają się być niezwykle trudne, ale gdy weźmiesz udział w takim projekcie, pokonasz te stereotypy i zobaczysz, że to też są ludzie.” (Partner, Polska)

Kluczową rolę w budowaniu mostów między zawodnikami w drużynie jak i mostów do szerszej społeczności odegrali trenerzy.

„Ważne jest, by naprawdę znać swój zespół, wszystkich jego członków jako odrębne jednostki, bo często potrzebują pomocy, niekoniecznie w kwestii związanej ze sportem, ale ze szkołą lub domem. Włączamy ich do wspólnoty i oni nam ufają – to część naszej pracy jako zunifikowanych trenerów.” (Trener, Węgry)

„Wiem, że przyjaźnie między sportowcami a partnerami istnieją też poza boiskiem...w zasadzie w klubie zachęcamy młodzież, aby robili różne rzeczy wspólnie, nie ograniczali się tylko do zajęć sportowych. Chcemy, żeby razem wychodzili po szkole, poszli potańczyć na dyskotekę, wyszli do miasta. Organizujemy też wypadki na łono natury, na które zapraszamy wszystkich zainteresowanych. Mamy więc mnóstwo zajęć różnego typu, poza sportowymi, zajęć, które łączą ludzi i sprawiają, że spędzają więcej czasu razem.” (Trener, Serbia)

Integracja społeczna i kapitał społeczny

W ostatniej części raportu przedstawiamy cztery zasadnicze wnioski dotyczące wpływu Sportów Zunifikowanych na włączenie osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi w nurt ich lokalnej społeczności.

Proponujemy, aby rozwój integracji uczestniczących sportowców w społeczności lokalnej rozpatrywać poprzez teoretyczne założenia kapitału społecznego. Zapewnia to wyszczególnienie różnych rodzajów integracji, jakie wynikły z danych, oraz dostrzeżenie ich potencjalnego wpływu na dalszą realną i trwałą integrację w szerszej społeczności.

Wyniki naszego badania wskazują cztery dziedziny, w których widoczny jest związek między integracją społeczną i kapitałem społecznym. Pokazują one wzmocnienie kapitału społecznego, przy jednoczesnym pogłębieniu integracji społecznej.

1. OBECNOŚĆ

„Gdy spaceruję po ulicach, wiele osób mówi mi 'cześć'. Wcześniej ich nie znałem, a teraz rozpoznają mnie, bo spotkaliśmy się w jednej drużynie albo byliśmy przeciwnikami na zawodach.” (Sportowiec, Serbia)

Poprzez szerszy dostęp do obiektów sportowych, kompleksów rekreacyjnych i szkół integracyjnych młodzi ludzie z niepełnosprawnością intelektualną mogą zostać zauważeni na najbardziej podstawowym poziomie, na poziomie ich lokalnej społeczności. Sprzyja temu nawiązanie współpracy z osobami pełniącymi ważne funkcje w danej społeczności – przedstawicielami samorządu, kościoła, szkół i organizacji sportowych.

2. UCZESTNICTWO

„Z mojego punktu widzenia rola sportu jest nieoceniona. Jest otwarty dla wszystkich, akceptuje wszystkich i jest w nim miejsce dla każdego. To sport łączy te dzieciaki, mogą być razem bez uprzedzeń.” (Trener, Węgry)

Sportowcy zdobywają pozycję w swoich społecznościach; pozycję, która jest ceniona, bo opiera się na sprawności a nie na jej braku. Uczestnictwo w turniejach, a przede wszystkim możliwość wystąpienia w barwach klubu, regionu czy kraju jest krokiem osób niepełnosprawnych intelektualnie w kierunku szerszego społeczeństwa. Sport działa jak soczewka skupiająca różnych przedstawicieli społeczeństwa, a jego zunifikowany charakter zbliża ich do siebie. Pozycja społeczna sportowców biorących udział w turniejach i zawodach wzrasta też dzięki zainteresowaniu środków masowego przekazu, co jeszcze bardziej podnosi ich status w szerszym środowisku.

Widzimy tu drugi rodzaj kapitału społecznego, ten, który uznaje sport za podstawę wspólnych norm, które jednoczą obce sobie grupy.

3. RELACJE

„Jest fajnie, nie dzieje się nic złego, spotykamy nowych ludzi, zaprzyjaźniamy się. Atmosfera jest świetna.” (Partner, Polska)

Relacje są spoiwem łączącym ludzi. Warto wspomnieć, że ten rodzaj kapitału społecznego jest kluczowym elementem rozwoju spójnej społeczności. Sporty Zunifikowane tworzą szczególny rodzaj więzi. Dzięki partnerom sportowcy uzyskują dostęp do tych sfer życia publicznego, które w przeciwnym wypadku pozostałyby poza ich zasięgiem. Uczestnicząc w zajęciach poza boiskiem, sportowcy są zauważani w swojej lokalnej społeczności. To pomaga pokonywać podziały i walczyć z negatywnym nastawieniem.

4. RÓWNOŚĆ

„W jakiś sposób, dzięki temu programowi, społeczeństwo zaczyna zauważać, że wszyscy ludzie powinni mieć równe prawa i nie powinno to zależeć od ich możliwości fizycznych czy psychicznych. Takie projekty odmieniają ludzkie sumienie.” (Matka, Ukraina)

Mimo tego, że uczestnicy podzieleni są na dwie grupy Sportowców i Partnerów, sami podkreślają, że podczas gry nie ma między nimi różnic oraz, że są równi zarówno jako zawodnicy jak i ludzie.

Równość, czwarta warstwa tworząca kapitał socjalny, jest bez wątpienia najtrudniejsza do osiągnięcia. Młodzież niepełnosprawna intelektualnie prowadzi zupełnie inne życie niż partnerzy, szczególnie jeśli mowa o funkcjonowaniu w różnych instytucjach. Różnice istnieją i zamiast ignorować je, należy raczej skupić się na kształtowaniu kultury akceptacji, w której odmiennosc jest szanowana, a wszyscy obywatele mają takie same możliwości. W sensie międzynarodowym daleko nam do osiągnięcia tego celu, ale program Sportów Zunifikowanych daje przykład jak można go stopniowo realizować.

Przyszłość

Niniejszy raport przedstawia wskazówki dla dalszego rozwoju Sportów Zunifikowanych tak, aby zwiększyć wkład programu w integrację społeczną osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi. Te wskazówki to:

- Budowanie sojuszu między zunifikowanymi drużynami a partnerami projektu w szkołach integracyjnych i miejscowych klubach sportowych.
- Podnoszenie statusu Sportów Zunifikowanych w szkołach, wśród rodziców i władz lokalnych.
- Szkolenia i poradnictwo dla trenerów w kwestii promowania integracji poza boiskiem.
- Strategiczne inwestycje finansowe dla pokrycia kosztów koordynowania programu, kosztów logistycznych i wydatków na sprzęt aby podtrzymać funkcjonujące projekty i rozszerzać je.

Wnioski

Sporty Zunifikowane to niezwykle ekscytująca inicjatywa, która daje nadzieję na zmianę dotychczasowego życia młodych sportowców z niepełnosprawnością intelektualną. Dzieje się to naturalnie i przy bardzo niskich nakładach finansowych z uwagi na uczestnictwo w projekcie ochotników.

Z naszej oceny wynika, że idea Sportów Zunifikowanych i sposoby działania przekraczają granice krajów i przenikają kultury, przynajmniej w Europie. Nie ma najmniejszych wątpliwości, że projekt realizuje swoje cele.

Nasze zalecenia mają na celu zwiększenie szans powodzenia programu i utrzymania istniejących Drużyn, ale przede wszystkim rozszerzenie jego działania na inne kraje. Zgodnie ze słowami sportowca z Serbii, które uczyniliśmy tytułem tego raportu – *Sporty Zunifikowane dają nam szansę* – jest wiele osób w Europie i Eurazji, które potrzebują tej szansy i zasługują na nią.

Dodatkowe informacje

Szczegółowe informacje na temat badania dostępne na stronie projektu:

www.science.ulster.ac.uk/unifiedsports

Na podanej stronie www można pobrać kopię pełnego raportu z oceny programu. Dostępny jest też raport szczegółowo opisujący użyte metody i elektroniczna wersja niniejszego raportu skróconego. Niniejszy raport został sporządzony przez: Sandra Dowling, Roy McConkey, David Hassan i Sabine Menke.

Wrzesień, 2010

Badanie przeprowadzono dzięki środkom przyznanym Międzynarodowym Olimpiadom Specjalnym z siedzibą w Waszyngtonie, USA przez amerykańskie Centrum Zwalczania i Zapobiegania Chorób, na mocy umowy o współpracy U59 DD000340.